

Examen HAVO

2015

tijdvak 2
dinsdag 16 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 62 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in goedlopend Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 De terreur van de *like*-knop

In de alinea's 1 tot en met 3 van de tekst 'De terreur van de *like*-knop' staat een zin die de belangrijkste conclusie bevat over de betekenis van Henny Huismans *Soundmixshow* voor het onderwerp van deze tekst.

1p 1 Citeer deze zin.

De tekst 'De terreur van de *like*-knop' kan worden onderverdeeld in drie delen die van de volgende kopjes kunnen worden voorzien:

deel 1: Het begin van het *like*-tijdperk

deel 2: De nadelen van de *like*-cultuur

deel 3: Schrikbeeld van de *like*-cultuur?

1p 2 Bij welke alinea begint deel 2?

1p 3 Bij welke alinea begint deel 3?

In alinea 5 wordt De Mul geciteerd.

1p 4 Wat voor redenering wordt in die citaten weergegeven?

een redenering op basis van

A controleerbare feiten

B normen en waarden

C onderzoeksbevindingen

D vermoedens

“‘Het gevaar bestaat’, zegt Van Dijck, ‘dat er in lijstjes die onvermijdelijk worden samengesteld uit zaken die het meest zijn gewaardeerd, alleen dingen staan die “leuk” zijn en die lijstjes trekken nog meer mensen aan. Voor je het weet, wordt het blikveld van mensen beperkt tot “leuke” dingen en is er geen plaats meer voor serieuzere en rationelere zaken.’”
(regels 111-121)

1p 5 Wat voor soort argumentatie wordt in dit fragment gebruikt?

argumentatie op basis van

A kenmerk of eigenschap

B oorzaak en gevolg

C overeenkomst en vergelijking

D voorbeelden

Hieronder wordt de redenering van Strauss in alinea 7 over de keerzijde van de *like*-cultuur weergegeven.

3p 6 Geef aan wat de functies zijn van de stappen in de redenering van Strauss.

Kies uit: afweging, argument, gevolg, onderbouwing, oplossing, standpunt, tegenwerping, voorwaarde.

Let op: je hoeft niet alle functies te gebruiken.

Noteer het nummer en de functie. De eerste functie is al gegeven.

1 probleem	Hij schreef dat onze eigenwaarde wordt ondermijnd door alle lijstjes en Facebook-statistieken.
2	Wanneer we op internet iets lezen, kunnen we immers direct zien hoeveel anderen het vóór ons al hebben <i>geliket</i> .
3	“Zo worden we aangemoedigd om niet onze eigen mening te vormen, maar af te gaan op wat andere mensen van iets vinden.”
4	En dat is kwalijk, vindt hij,
5	want mensen moeten niet afgaan op wat de massa wil.
6	“Deel datgene wat je verschillend maakt van een ander, niet datgene wat je op een ander doet lijken.”

1p 7 In welke van onderstaande alinea's komt de relatie met de titel van de tekst 'De terreur van de *like*-knop' het sterkste naar voren?

- A alinea 6
- B alinea 7
- C alinea 8
- D alinea 9

“De Mul: ‘Het is een misvatting dat de *like*-knop het gevoel in de samenleving weerspiegelt.’” (regels 168-170)

3p 8 Leg in eigen woorden uit waarom dat volgens De Mul een misvatting is. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

“‘Makkelijk engagement’, noemt Van Dijck dit *clicktivism*.” (regels 200-202)

1p 9 Wat wordt hier bedoeld met *clicktivism*?

- A Het *liken* van berichten om jezelf sociaal voor te doen zonder dat dat moeite kost.
- B Het *liken* van berichten van iemand die zonder *likes* onder aan de sociale ladder terechtkomt.
- C Het mobiliseren van mensen door zo veel mogelijk *likes*, berichten en volgers te verzamelen.
- D Het twijfelen over het wel of niet *liken* van berichten over vervelende gebeurtenissen.

“Ik vond dat toch leuk, want het zijn allemaal blijken van waardering.”
(regels 57-59) De auteur is in alinea 3 en 4 enigszins kritisch over Facebook en de *like*-knop, maar uit een zin als deze blijkt ook een positieve houding ten opzichte van het onderwerp.

- 1p 10 Citeer uit de alinea's 11 tot en met 13 een zin waarin de auteur op een vergelijkbare manier positief is over Facebook en de *like*-knop.

Over de overeenkomst tussen *Newspeak* en *liken* op Facebook kan een aantal beweringen gedaan worden.

- 1p 11 Welke van de onderstaande beweringen over deze overeenkomst doet het meest recht aan de tekst?
- A Het doel van *Newspeak* en Facebook is vernauwing van het bewustzijn.
 - B *Newspeak* en Facebook leiden beide tot minder woordenschat en gemiddeld minder ideeën per gebruiker.
 - C Voor *Newspeak* en Facebook geldt dat er uiteindelijk sprake zal zijn van een streng taalregime.
 - D Zowel *Newspeak* als Facebook geeft de werkelijkheid te eendimensionaal weer.

In alinea 12 wordt geschetst wat de gevolgen van de nieuwe taal *Newspeak* zouden zijn.

- 1p 12 Welke van de onderstaande wetenschappers waarschuwt of waarschuwen voor soortgelijke kwalijke gevolgen van de *like*-cultuur?
- A Carolin Gerlitz en Anne Helmond
 - B Jos de Mul
 - C José van Dijck
 - D Neil Strauss

“Zó heet zal de soep vast niet worden gegeten” (regels 243-245)
Een kritische lezer zou deze uitspraak na het lezen van de tekst ‘De terreur van de *like*-knop’ verrassend kunnen noemen.

- 2p 13 Leg uit waarom deze uitspraak verrassend is.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

tekstfragment 1

De like-knop: miljoenen mensen vinden dit leuk

Op Hyves geef je respect, YouTube-clips beloon je met een *thumbs up* (👍) en sinds kort kunnen Amerikaanse Googlegebruikers – als ze ingelogd zijn en de functie inschakelen – interessante websites een +1 geven. Het is de nieuwste manier om online content bij vrienden aan te raden.

Waarom willen gebruikers alles wat ze online tegenkomen, leuk vinden? “Mensen willen graag hun mening uiten en invloed uitoefenen”, aldus een woordvoerder van Google Nederland. Volgens internetsocioloog Albert Benschop (Universiteit van Amsterdam) handelen gebruikers deels uit ijdelheid. Het leuk vinden van content, en het daarmee indirect aanraden, is volgens hoogleraar internet Erik Huizer (Universiteit Utrecht) een effectieve manier om de grote stroom nieuws op sociale media te ordenen. “Mensen willen betrouwbare informatie”, zegt Benschop. “En de meest betekenisvolle informatie komt van vrienden. Het is hetzelfde idee als een vriend die tegen je zegt: ‘Deze cd moet je écht hebben.’”

Maar waar men vroeger alleen dingen kon delen door daadwerkelijk een stukje tekst te tikken, is één klik nu voldoende om je mening te geven. Geeft dat geen vertekend beeld? “Het is juist iets positiefs”, zegt Huizer. “Meestal reageren mensen alleen op artikelen als ze het oneens zijn. Hierdoor lijkt het soms alleen maar of iedereen op internet negatief is, maar lang niet iedereen vindt het waardeloos. Met de *like*-knop krijg je een betere balans tussen positieve en negatieve reacties.”

Volgens Benschop zijn alle sociale media nu bezig een sterk element van vertrouwen in hun sites te bouwen. Een overzichtelijk aanbod van informatie op basis van hoe betrouwbare mensen uit je directe omgeving zich online gedragen. Maar waar van vertrouwen wordt uitgegaan, ligt misbruik van commerciële of zelfs criminele partijen op de loer. “Als iemand met dubieuze belangen toegang tot je netwerk krijgt en bijvoorbeeld tegen betaling gaat zeggen dat Nikes zo lekker lopen, is je vertrouwen in één klap weg. Je wilt toch ook niet dat een vriend bij jou thuis met een reclamebord rondloopt?”

naar: Haroon Ali, www.volkskrant.nl, 9 juni 2011

In alinea 6 van de tekst ‘De terreur van de *like*-knop’ geeft José van Dijk haar mening over de *like*-knop. Tekstfragment 1 geeft een weerlegging van deze mening.

- 1p 14 Geef in eigen woorden weer wat die weerlegging in tekstfragment 1 is.
- 1p 15 Over welk gevolg van het gebruik van de *like*-knop is zowel de tekst ‘De terreur van de *like*-knop’ als tekstfragment 1 negatief?

- 1p 16 Welke van onderstaande beweringen geeft de hoofdgedachte van de tekst 'De terreur van de *like*-knop' het beste weer?
We moeten
- A ervoor uitkijken dat door het populistische gebruik van de *like*-knop straks alles en iedereen op elkaar lijkt.
 - B goed in de gaten houden hoe ons gedrag kan worden gemanipuleerd met behulp van de *like*-knop, want die manipulatie kan ons schade opleveren.
 - C oppassen voor bedrijven die door middel van de *like*-knop zullen bepalen hoe wij alles om ons heen benoemen.
 - D voorzichtig zijn met het indelen van de wereld in leuk en niet leuk met behulp van de *like*-knop, want die indeling mist de benodigde nuancerings.

Tekst 2 Burn-out

- 3p 17 In alinea 2 wordt een verandering bij een bepaalde groep beschreven. Formuleer in eigen woorden om welke verandering het gaat. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- 3p 18 "Cynisch, oververmoeid, teleurgesteld: steeds meer jongeren (nou ja, mensen tot 35 jaar) krijgen te maken met een burn-out" (regels 1-4) Beschrijf de oorzaak die in de alinea's 3 en 4 hiervoor wordt gegeven. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.
- 4p 19 In alinea 6 wordt over Sherry Turkle gezegd dat ze ergens van is "teruggekomen". (regels 85-86) Vat in maximaal 40 woorden samen waarvan Turkle is teruggekomen en waar dat door gekomen is. Bij overschrijding van het maximum aantal woorden vindt puntenaftrek plaats.
- 1p 20 In alinea 7 wordt geschetst wat Andrew Keen van sociale media vindt. Welke van de onderstaande beweringen geeft hiervan de beste samenvatting?
Sociale media zijn
- A asociaal, maar ze zorgen ook voor een netwerk.
 - B bedreigend, maar ze zijn moeilijk te vermijden.
 - C onmisbaar, want ze horen bij de reputatie-economie.
 - D transparant, want ze zorgen ervoor dat je overal te volgen bent.

- 1p 21 Hoe kan de tekst 'Burn-out' het best getypeerd worden?
Die kan het best getypeerd worden als een
- A beschouwende tekst waarin de meningen van onderzoekers tegenover elkaar worden geplaatst.
 - B beschouwende tekst waarin een verklaring wordt gegeven voor burn-out bij jongeren.
 - C betogende tekst met de oproep om te minderen met het gebruik van de sociale media.
 - D betogende tekst met een standpunt over de negatieve kanten van sociale media.

Tekst 3 Nederland, talenland?

- 1p 22 Met welk begrip kan de functie van alinea 1 ten opzichte van het vervolg van de tekst het beste benoemd worden?
- A constatering
 - B definitie
 - C doelstelling
 - D samenvatting

- 3p 23 “Die eenzijdige nadruk op het Engels is een vergissing.” (regels 62-63)
Vat de argumentatie samen waarmee dit standpunt in alinea 4 wordt onderbouwd. De eerste zin is hieronder al gegeven:
Engels is weliswaar de belangrijkste wereldtaal ...
Gebruik voor je aanvulling niet meer dan 40 woorden.
Bij overschrijding van het maximum aantal woorden vindt puntenaftrek plaats.

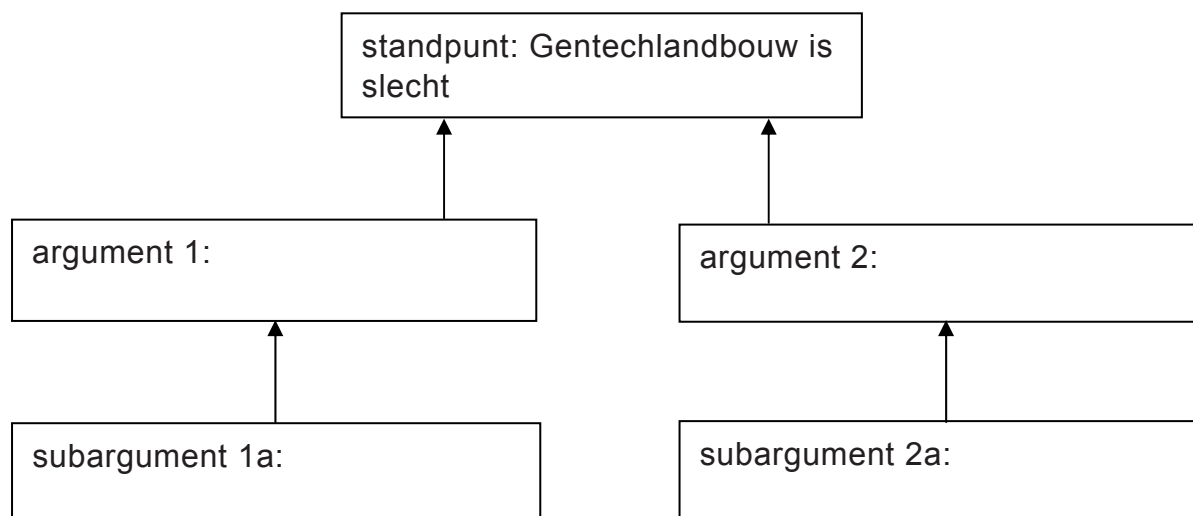
- 4p 24 “Een vicieuze cirkel.” (regels 60-61)
Leg uit wat in de tekst bedoeld wordt met die vicieuze cirkel.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

- 1p 25 Waarom wordt in alinea 4 de Duits-Franse legereenheid besproken?
Die wordt besproken
- A als bewijs van een gelegenheid waarin enkele talen naast elkaar gebruikt worden.
 - B als voorbeeld van een ander taalbewustzijn dan in Nederland het geval is.
 - C ter illustratie van een situatie met zowel passieve als actieve omgang met taal.
 - D ter verduidelijking van de wijze waarop er goodwill gekweekt kan worden via taal.

- 5p **26** Vat alinea 5 in eigen woorden samen in maximaal 70 woorden.
Formuleer daartoe de volgens de tekst gewenste situatie en de manieren om die situatie te bereiken.
Bij overschrijding van het maximum aantal woorden vindt puntenaftrek plaats.
- “Meer talen zorgen voor meer empathie, meer bewegingsruimte en meer welvaart.” (regels 152-154)
- 1p **27** Citeer de zin uit alinea 5 waarin die empathie ook al ter sprake komt.
- 1p **28** Wat voor soort tekst is ‘Nederland, talenland?’?
Het is een
- A** beschouwing, omdat er veel informatie gegeven wordt over het onderwijs in vreemde talen.
 - B** beschouwing, omdat het onderwijs in vreemde talen vanuit meerdere kanten belicht wordt.
 - C** betoog, omdat gesteld wordt dat het onderwijs in vreemde talen gestimuleerd moet worden.
 - D** betoog, omdat het standpunt verdedigd wordt dat we te veel Engels spreken ten koste van andere vreemde talen.
- 1p **29** Welke van onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van de tekst ‘Nederland, talenland?’ het best weer?
- A** Het onderwijs in vreemde talen moet gestimuleerd worden omdat talenkennis voordelen biedt voor onze handelsrelaties met het buitenland.
 - B** Het onderwijs in vreemde talen moet meer open staan voor de talen uit de ons omringende landen om zo een beter onderling begrip te creëren.
 - C** Meertaligheid geeft Europa haar rijkdom, want het zorgt voor empathie, bewegingsruimte en welvaart.
 - D** Meertaligheid past in de Nederlandse traditie en moet daarom weer gestimuleerd worden.

Tekst 4 Sleutelen aan voedsel

4p 30 Lees alinea 1 en vul onderstaand argumentatieschema aan:

2p 31 Leg uit waarom de Europese angst voor 'geklooi met voedsel' een probleem is voor Afrikaanse boeren die aan gentechnologie doen. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

1p 32 Met welk functiewoord kan alinea 5 ten opzichte van de voorgaande tekst het best getypeerd worden?

- A oplossing
- B probleemstelling
- C tegenstelling
- D verklaring

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

tekstfragment 2

In het artikel 'Allemaal eng' van Hidde Boersma (Vonk, 27 september) wordt nogal heftig gereageerd tegen groepen en personen die tegen gentech zouden zijn. [...] Ook wordt gezegd dat gentechvoedsel leidt tot minder gifgebruik. Het tegendeel is waar. Verder leidt gentech ertoe dat we als telers/boeren nog afhankelijker worden van multinationals met alle gevolgen van dien. Duur patent op zaaizaad, afhankelijk van het chemisch infuus van diezelfde multinational, monoculturen, een totaal vergiftigde aarde waarvan de grond zo dood is als een pier. Totale uitroeiing van de biodiversiteit en flora en fauna, terwijl dit de basis van ons bestaan is. Ook voor de boeren is dit een ramp.

fragment uit ingezonden brief

naar: Jan Overesch, de Volkskrant, 30 september 2014

Over de gevolgen van gentech wordt in tekstfragment 2 een mening gegeven die deels overeenkomt en deels verschilt met die in de tekst 'Sleutelen aan voedsel'.

- 1p **33** Welke overeenkomst in de meningen over het gevolg van gentech is er?
- 2p **34** Welke twee verschillen in de meningen over het gevolg van gentech zijn er?
- 1p **35** Welke van onderstaande omschrijvingen geeft het doel van de tekst 'Sleutelen aan voedsel' het best weer?
De tekst is vooral
- A** activerend, want er wordt geadviseerd om de toegevoegde waarde van gentechtechnologie nader te onderzoeken.
 - B** beschouwend, want er wordt een antwoord gezocht op de vraag wat de positieve kanten van gentechtechnologie zijn.
 - C** betogend, want er wordt beargumenteerd dat het tijd is om de pluspunten van gentechtechnologie te zien.
 - D** uiteenzettend, want er wordt aandacht besteed aan zowel de voor- als nadelen van gentechtechnologie.
- 1p **36** Welke impliciete vraag beantwoordt de schrijver in de tekst 'Sleutelen aan voedsel'?
Beperk je antwoord tot één zin.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.